

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду, донетој на седници од 25. марта 2024. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње Наталије Живковић под називом: **„Казнена дела против животиња као предмет кривичног и прекршајног поступка“**. У том својству, Наставно-научном већу подносимо следећи

РЕФЕРАТ

О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

1.1. Подаци о кандидату

Кандидаткиња Наталија Живковић рођена је 26.01.1994. године у Београду, Република Србија.

Завршила је основну школу „Лаза Костић“ у Београду као носилац Вукове дипломе и Прву економску школу у Београду са одличним успехом.

Правни факултет Универзитета у Београду уписала је школске 2013/14 године на којем је дипломирала 04.09.2017. године са општом просечном оценом 9,37. Од стране Правног факултета Универзитета у Београду све четири године основних студија награђивана је похвалницама за одличан успех у учењу и стицању знања. Током основних студија била је стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

На Правном факултету Универзитета у Београду школске 2017/18 године уписала је мастер академске студије, кривично-правни модул, кривично-правни под-модул. Дипломирала је 26.09.2018. године са општом просечном оценом 9,75 одбранивши са оценом 10 мастер рад под називом „Улога полиције приликом спровођења посебних доказних радњи“. Током мастер студија такође је била стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Школске 2018/19 године на Правном факултету Универзитета у Београду уписује докторске академске студије, кривично-правна ужа научна област. У досадашњем току докторских студија положила је испите Методи научноистраживачког рада и вештине, Први докторски испит (Кривично право општи део, Кривично право посебни део, Кривично процесно право) и Други докторски испит (Криминалистика, Малолетничко кривично право), са укупном просечном оценом 9,50. На другој години докторских студија успешно је одбранила семинарски рад под насловом „Обелодањивање доказа у предистражном поступку и истрази“ и објавила чланак под називом „Доказни значај фотографија, аудио и видео снимака који нису произашли из доказних радњи“ у часопису *Crimen*, бр. 2/2020. Током докторских студија, била је стипендиста докторант Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије. Учествовала је на пројекту „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција“, финансираног од стране Министарства науке, технолошког развоја и иновација

На основним студијама обавила је студентску праксу у Другом основном јавном тужилаштву у Београду, а након завршених основних студија радила је као приправник-волонтер у адвокатској канцеларији „Ивошевић и партнери“. У зимском семестру школске 2018/19 године радила је као демонстратор на предмету Кривично процесно право на Правном факултету Универзитета у Београду. Такође је радила као демонстратор на катедри Студија криминалитета на Факултету Безбедности Универзитета у Београду школске 2018/2019 године.

Говори енглески и руски језик.

Наталија Живковић је написала и објавила следеће научне и стручне радове:

1. „Убијање и злостављање животиња – откривање, пријављивање дела и прикупљање доказа“, *Актуелна питања савременог законодавства и правосуђа – Зборник радова са саветовања правника, Будва, 2–6. јун 2023. године*, Београд, 2023, стр. 295-311
2. „Кривичноправна заштита животиња – (не)примена закона у пракси“, *Примена права и правна сигурност – Зборник радова 34. сусрета Копачичке школе природног права Слободан Перовић*, том 4, 2021, стр. 73-88
3. „Однос кривичног дела убијање и злостављање животиња са прекршајима из Закона о добробити животиња“, *Harmonius*, бр. 1, 2021, стр. 274-289
4. „Доказни значај фотографија, аудио и видео снимака који нису произашли из доказних радњи“, *Crimen – часопис за кривичне науке*, бр. 2, 2020, стр. 180-193
5. „Кривична неодговорност деце – злочин без казне и могућа решења“, *Страни правни живот*, бр. 3, 2020, стр. 151-164
6. „Обелодањивање доказа у предистражном поступку и истрази“, *Страни правни живот*, бр. 1, 2020, стр. 63-76
7. „Правно дејство споразума о признању кривичног дела“, *Годишњак Факултета безбедности*, 2019, стр. 339-456
8. „Ставови учесника кривичног поступка о правном дејству споразума о признању кривичног дела“, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 3-4, 2019, стр. 163-179
9. „Convicted on the basis of a Plea Agreement as a witness“, *International scientific conference „Archibald Reiss Days“, Thematic Proceedings of International Significance*, vol. 9, no.1, 2019, str. 231-240
10. „Тужилачка истрага – предности и мане“, *Анали Правног факултета у Београду*, вол. 65, бр. 3, 2017, стр. 207-225

1.2. Подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидаткиње Наталије Живковић носи наслов „Казнена дела против животиња као предмет кривичног и прекршајног поступка“, има 261 страницу А4 формата (фонт *Times New Roman* 12, проред 1, маргине 20 mm) и у потпуности је у складу са захтевима Универзитета у Београду у погледу форме и садржаја докторске дисертације.

У дисертацији се налази насловна страна на српском и енглеском језику, страна са информацијама о ментору и члановима комисије, страна са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику која укључује резиме и кључне речи, три странице садржаја, попис литературе на 24 странице и биографија аутора.

Истраживачку грађу за докторску дисертацију чине домаћи и страни правни извори, научни радови, уџбеници, зборници радова, судски билтени и велики број пресуда и решења.

Дисертација обухвата увод, четири главе и закључак, са укупно 775 фуснота у тексту. Списак цитиране литературе обухвата библиографске јединице на домаћем и страном језику, правне изворе домаћег права и страног права, интернет изворе, билтене и судске одлуке.

Коришћењем програма *iThenticate* Универзитетска библиотека Светозар Марковић проверила је оригиналност ове докторске дисертације. Увидом у извештај који нам је достављен установили смо да индекс сличности износи 20%, а све утврђене појединачне сличности с другим објављеним текстовима износе 2% у четири случаја, 1% у пет случајева и мање од 1% у осталим случајевима. Менторка проф. др Вања Бајовић дала је позитивну оцену оригиналности докторске дисертације утврдивши да је наведени индекс сличности последица цитирања, библиографских података, упућивања на правне прописе, коришћења општих места и података и библиографских података о коришћеној литератури.

2. Предмет и циљ дисертације

Кандидаткиња образлагање предмета и циља дисертације започиње указујући да су од најстаријег доба до данашњих дана животиње нераскидиви део човековог свакодневног живота, и захваљујући томе, имају одређени значај, улогу и статус како у друштву, тако и у праву. Различити аспекти човековог односа према животињама били су регулисани правним нормама још од давнина. Данас се однос људи према животињама широм света значајно разликује. Док правни прописи неких држава животиње третирају као жива бића, у другим државама се поистовећују са стварима, што је пре свега одраз економских,

културолошких, етичких и верских схватања у одређеном друштву. Упркос чињеници да се животиње вековима "експлоатишу" тачније користе у прехранбеној и модној индустрији, за вршење експеримената и "забаву" у виду рекреативног лова, зоолошких вртова и циркуса, последњих деценија присутан је тренд доношења закона о добробити животиња широм света. Ови закони се углавном свде на филозофију хуманог поступања према животињама, али дозвољавају њихово убијање на законом прописан и "хуман" начин у наведене сврхе. Поред посебних закона, заштита животињама се у већини држава пружа и нормама кривичног права. При томе, кривичним правом се пре свега санкционишу понашања људи према животињама којима се животиње без рационалног разлога и оправданог циља лишавају живота или им се наносе патња и бол. Скупа гледано, облик и интензитет казненоправне реакције на одређена понашања људи према животињама разликују се од једног до другог правног система. У теорији је последњих деценија присутна и полемика око правног статуса животиња. Дискусија се своди на питања, да ли животињама треба признати одређена права и могу ли бити носиоци правног субјективитета.

У нашој држави, од 2006. године, чланом 269 Кривичног законика прописано је кривично дело убијање и злостављање животиња, којим се инкриминишу радње убијања, повређивања, мучења и злостављања животиња. Дело је бланкетног карактера јер наведене радње морају бити извршене кршењем прописа. Такође је 2009. године донет Закон о добробити животиња, и то ради усаглашавања прописа са директивама Европске Уније, а све у циљу испуњења обавеза које намеће процес интеграције у Европску Унију. Овим Законом животињама није признат статус „бића“, како је то учињено законима појединих држава, али су прекршајно санкционисана бројна понашања којима се нарушава њихова добробит. Заправо, прописано је чак 85 прекршаја које могу учинити физичка и правна лица, односно предузетници. Дакле, законодавство Републике Србије, животињама пружа заштиту како од убијања, повређивања и мучења од стране људи, тако и од блажих облика злостављања попут занемаривања животиња. При томе, неспорно је да се Законом о добробити животиња штите животиње, док се у теорији води расправа око питања шта је објект заштите кривичног дела убијање и злостављање животиња, јесу ли то животиње саме по себи, или пак неке друге вредности попут осећања људи према животињама.

Кандидаткиња наводи да упркос чињеници да су у Србији казнена дела извршена према животињама веома честа, почевши од убијања и повређивања напуштених животиња

на улицама, убијања здравих и питомих животиња у државним азилима, па до разних облика злостављања животиња укључујући њихово напуштање и занемаривање од стране власника, у пракси је мали број осуђујућих пресуда за ова казнена дела. Од 2006. године када је кривично дело убијање и злостављање животиња уведено у наш правни систем, па до краја 2022. године, донето је свега 378 осуда за наведено кривично дело, док је од 2009. године када је донет Закон о добробити животиња, па до краја 2022. године, донето само 207 осуђујућих пресуда за прекршаје из Закона о добробити животиња. Дакле, за око 17 година, донето је укупно 585 осуда за казнена дела против животиња, док се у стварности на дневном нивоу изврши далеко већи број таквих дела. О броју стварно извршених казних дела званични подаци не постоје, али се информације о томе стичу кроз број притужби поднетих удружењима за заштиту животиња, путем медија и друштвених мрежа, али и сопственим истраживањем и опажањем будући да су казнена дела против животиња лако уочљива у пракси. С обзиром на наведено, поставља се питање, зашто казнена дела против животиња имају тако велику тамну бројку, односно зашто у пракси постоји мањи број осуда у односу на стварно извршени број ових деликата.

Кандидаткиња сматра да одговор на постављено питање лежи у претпоставци да надлежни органи нису довољно ангажовани ни заинтересовани за сузбијање казних дела против животиња, као и у тешкоћама да се ова дела докажу и учиниоци пронађу. Разлог за непоступање надлежних органа је непостојање свести да се ради о делима са елементима насиља, јер су животиње жива бића која осећају страх, бол и друге емоције, а не пуке ствари. Такође, надлежни органи предност дају откривању и доказивању других казних дела што процесуирање казних дела против животиња услед недостатка времена и ресурса ставља у други план. Поготово када говоримо о откривању и доказивању прекршаја из ЗДЖ, уочљиво је непоступање ветеринарских инспектора чија је дужност да врше контролу над применом Закона о добробити животиња. Разлог лежи у недовољним људским ресурсима као и у чињеници да у пракси ветеринарски инспектори највише контролишу активности које имају везе са производњом хране, односно са држањем, узгојем и прометом животиња у производне сврхе што је само један сегмент примене закона. Ако се осврнемо на поступање полиције, званично доступни статистички подаци показују да полиција није открила ни једног извршиоца у случајевима када је кривична пријава за кривично дело убијање и злостављање животиња поднета против НН лица. Јавни тужиоци пак код

кривичног дела убијање и злостављање животиња чешће поступају по начелу опортунитета кривичног гоњења него по начелу облигаторности и кривичну пријаву често одбацују због недостатка доказа. На крају, судови учиниоцима кривичног дела убијање и злостављање животиња чешће изричу мере упозорења него казне. У пракси, иако отежано, није немогуће открити и доказати казнена дела против животиња, већ дакле, постоји проблем у неадекватном поступању надлежних органа. У другим државама присутни су различити механизми који су се показали ефикасним у борби против ових казnenих дела. У неким земљама постоји установа „адвоката за животиње у кривичним стварима“, или „повереника за животиње“, или „полиције за животиње“, као и низ других института и процесних решења која су се показала ефикасним. Циљ овога рада је проналажење најефикаснијих решења примерених нашем правном систему.

Кандидаткиња је у раду обрадила бројна питања везана за казненоправну реакцију на убијање и злостављање животиња, почевши од односа човека према животињама кроз векове, затим питања везана за правни статус животиња у свету и код нас, како из теоријског угла, тако и кроз призму позитивних законских решења. Након тога, кандидаткиња даје приказ положаја животиња у казненом праву Републике Србије, где је изложено како је регулисана заштита животиња кроз Кривични законик, Закон о добробити животиња, какав је однос кривичног дела убијање и злостављање животиња и прекршаја из ЗДЖ, каква је у казнена политика наших судова према учиниоцима казnenих дела против животиња и које животиње су најчешћи објект радње извршења. Након тога, у раду су обрађена питања која се тичу правне реакције на убијање и злостављање животиња, као што су: поступање надлежних органа, процесних субјеката, организација и грађана због извршеног кривичног дела убијање и злостављање животиња; доказивање кривичног дела убијање и злостављање животиња; примена одређених института попут опортунитета кривичног гоњења према осумњиченима за ово кривично дело.

Кандидаткиња је користила догматскоправни, историјскоправни и упоредноправни метод, документациону анализу, метод анализе случаја, статистички метод, анкету и мултидисциплинарни приступ.

Догматскоправни метод је коришћен јер полазну основу представља проучавање норми које регулишу предметну материју, те их је потребно довести у међусобну везу. У

раду су уочена правна решења у бројним законима попут Кривичног законика, Закона о добробити животиња, Законика о кривичном поступку, Закона о прекршајима и другим законима, а која имају утицај на казненоправну реакцију на убијање и злостављање животиња. Указано је на мањкавост одређених норми и института, те су предочена могућа решења у циљу превазилажења уочених нормативних недостатака и дилема које се јављају у пракси, ради повећања ефикасности примене законских норми. Догматском анализом се дошло до разумевања правне природе и циља одређених института и процесних средстава. Утврђено је да ли постоји усклађеност између самог циља који се жели постићи неком нормом и начина његовог остварења. Свеобухватно су сагледане и анализиране норме које регулишу кривично дело убијање и злостављање животиња и прекршаје из Закона о добробити животиња, као и норме које регулишу овлашћења и дужности надлежних органа. Анализиране су норме Законика о кривичном поступку које се тичу пријављивања дела, доказивања, регулисања положаја учесника у кривичном поступку, института опортунитета кривичног гоњења и споразума о признању кривичног дела и друге норме.

Историјскоправни метод је коришћен приликом приказа односа човека према животињама кроз векове, као и правни положај животиња у одређеним средњовековним актима. Однос човека према животињама се кроз историју мање или више мењао, али је увек у одређеној мери било присутно коришћење животиња од стране човека у различите сврхе. Историјско правни метод је коришћен како би се открило порекло преовлађујућег става да човек има етичко право да користи животиње и да се оне рађају како би му биле "у служби".

Упоредноправни метод је коришћен јер су у различитим правним системима различито санкционисана противправна понашања према животињама. Док у неким државама правне норме третирају животиње као жива бића, у другим државама их третирају као ствари. Кандидаткиња наводи да су такве разлике, пре свега одраз доминантних етичких и религиозних схватања у једном друштву. Закони о добробити животиња који се последњих година доносе у многим државама углавном се своде на филозофију хуманог третмана животиња док су живе, али дозвољавају њихово убијање на „хуман“ начин у различите сврхе. Поред посебних закона, заштита животињама се у већини држава пружа и нормама кривичног права, при чему се кривичним правом пре свега санкционишу одређена понашања људи према животињама која се чине без рационалног разлога и оправданог

циља. Скупа гледано, облик и интензитет казненоправне реакције на одређена понашања људи према животињама разликују се од једне до друге државе. Упоредноправна анализа је вршена како би се видело на које је све начине животињама пружена правна заштита у различитим државама, односно који правни институти и законска решења су се показала најефикаснијим. У неким државама постоје установе „адвоката за животиње у кривичним стварима“, „повереника за животиње“, „полиције за животиње“, па се упоредноправним методом дошло до одговора да ли постојање таквих установа доприноси ефикасној заштити животиња.

Кандидаткиња је користила документациону анализу како би испитала већину хипотеза постављених у раду. Анализирани су бројни статистички извештаји и пресуде и решења и тако се дошло до следећих одговора: колико је захтева за покретање прекршајног поступка поднето за прекршаје из Закона о добробити животиња; колико је кривичних пријава поднето за кривично дело убијање и злостављање животиња; у колико случајева се дошло до осумњиченог када је кривична пријава поднета против непознатог лица; колико је кривичних пријава одбачено због недостатка доказа, нецелисходности кривичног гоњења, одлагања кривичног гоњења због испуњења одређених обавеза; у колико случајева је поднет оптужни предлог; колико је осуђујућих пресуда донето за кривично дело убијање и злостављање животиња и прекршаје из ЗДЖ; у колико је случајева суд изрекао судску опомену, условну осуду, новчану казну, казну затвора; у којим износима је суд изрицао новчану казну, односно на колико месеци или година затвора је изрицао казну. Кандидаткиња је документационом анализом дошла и до бројних других одговора. На пример, анализом одређених кривичних пресуда увидело се за која су тачно понашања осуђени учиниоци. Да би се дошло до одговора на постављена питања, документациона анализа је коришћена заједно са другим методама и то методом анализе случаја и статистичким методом.

Кандидаткиња је спровела анкету на узорку од 350 грађана, како би сазнали какав је њихов став по овом питању. Постављена питања била су: да ли знају да је убијање и злостављање животиња законом забрањено, кажњиво и да ли знају коме треба да пријаве дело; да ли мисле да је адекватно да судови претежно изричу мере упозорења, а не казне учиниоцима кривичног дела убијање и злостављање животиња; да ли мисле да је за убијање животиње, на пример пса, адекватније учиниоцу изрећи новчану казну или казну затвора;

шта мисле о прописаним казнама за кривично дело убијање и злостављање животиња, јесу ли адекватне или их треба повисити.

Кандидаткиња је користила мултидисциплинарни приступ јер је ради правилног разумевања материје казних дела против животиња као предмета кривичног и прекршајног поступка, битно сагледати материју са више различитих аспеката и то са кривично-процесног, кривично-материјалног и криминалистичког аспекта. Анализира је норме Кривичног законика, Закона о добробити животиња, Законика о кривичном поступку, Закона о прекршајима. Кандидаткиња је посветила пажњу и неким криминалистичким питањима која се пре свега тичу откривања и доказивања кривичног дела убијање и злостављање животиња и прекршаја из ЗДЖ.

Кандидаткиња наглашава да је основни циљ дисертације да се критичким преиспитивањем законских решења, теоријских поставки и на основу практичних искустава, целовито, свеобухватно и на једном месту обради материја казних дела против животиња као предмета кривичног и прекршајног поступка.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидаткиња је поставила осам основних радних хипотеза.

Прва хипотеза гласи: „Кривични законик кроз кривично дело убијање и злостављање животиња нормативно пружа заштиту свим животињама односно свим животињским врстама, али у пракси, фактички заштиту уживају оне животиње чије злостављање грађани пријављују те надлежни органи покрећу кривични поступак, што значи оне животиње чије убијање и злостављање код грађана изазива одређене емотивне реакције.“ Кандидаткиња указује да одредбе Кривичног законика којима је прописано кривично дело убијање и злостављање животиња не садрже ограничење у погледу тога које врсте животиња могу бити објекат радње извршења. С обзиром на то да је ово кривично дело бланкетног карактера, тј. да се радње извршења чине кршењем прописа, то значи да је убијање, повређивање, мучење и злостављање појединих врста животиња у одређеним случајевима дозвољено. Наводи да је на пример, убијање животиња у оквиру прехранбене индустрије, убијање комараца запрашивањем од стране надлежних служби и сл., дозвољено у складу са прописима. Поставља се питање, онда када се убијање, повређивање, мучење и злостављање

животиња врши кршењем прописа, које све врсте животиња уживају заштиту? Кандидаткиња истиче да се у таквим случајевима, у пракси кривични поступци покрећу само када су објекат радње извршења животиње чије убијање и злостављање изазива сажаљење људи, те грађани пријаве случај надлежним органима. Увидом у пресуде за кривично дело убијање и злостављање животиња долази се до сазнања због којих врста животиња као објекта радње извршења су вођени поступци. Кандидаткиња наводи да су поступци вођени због убијања и злостављања паса, мачака, коња, магараца, крава, медведа, заштићених врста птица и још понеке врсте домаће или дивље животиње, али да нема пресуда донетих због убијања и злостављања муве, пужа, миша и других животиња на чије убијање и злостављање људи нису већински гледано сажаљиви. Закључује да то не значи да и ова друга група животиња нормативно не ужива правну заштиту, али *de facto* такве заштите нема, будући да се њихово убијање и злостављање не пријављује нити се учиниоци кривично гоне.

Друга хипотеза гласи: „Нормативно није разграничено које радње извршења представљају кривично дело убијање и злостављање животиња у односу на поједине прекршаје из Закона о добробити животиња.“ Радњу извршења кривичног дела убијање и злостављање животиња представља убијање, повређивање, мучење или злостављање животиње на други начин. Кандидаткиња указује да са друге стране, Закон о добробити животиња члановима 82–85 прописује прекршаје, где између осталог инкриминише лишавање животиња живота, злостављање животиња, али и бројна друга понашања која могу бити окарактерисана као повређивање, односно мучење животиње. Такође, одржавање борби између животиња, као и организовање клађења и клађење на таквим борбама инкриминисано је и кривичним и прекршајним одредбама. Кандидаткиња истиче да овакви случајеви „идентитета чињеничног стања“ тј. када су истом радњом или истим радњама остварена и обележја бића кривичног дела и бића прекршаја доводе до дилеме у пракси, које дело је остварено, односно да ли учиниоца гонити кривично или прекршајно.

Трећа хипотеза гласи: „Иако стриктно тумачећи, одредбе Кривичног законика не пружају могућност да суд мером безбедности одузимања предмета, одузме животињу над којом је извршено кривично дело убијање и злостављање животиња, у судској пракси су присутни такви случајеви.“ Кандидаткиња наводи да у кривичном праву није предвиђена

мера безбедности одузимања животиње, нити забрана држања животиње. У теорији се истиче да није најјасније да ли се мером безбедности одузимања предмета може одузети животиња над којом је извршено кривично дело убијање и злостављање животиња. Према слову закона мера безбедности одузимања предмета може се одредити у погледу предмета који је био намењен или употребљен за извршење кривичног дела или је настао извршењем кривичног дела. Кандидаткиња истиче да с обзиром на то да је животиња објекат радње, стриктним тумачењем законских норми долази се до закључка да суд не може мером безбедности одузимања предмета одузети животињу над којом је извршено наведено кривично дело. Одузимање животиње је, са друге стране предвиђено Законом о прекршајима, али је проблем јер Закон о добробити животиња не прописује ову меру, а мера из Закона о прекршајима је у том случају непримењива будући да није прописана законом којим је предвиђен прекршај. Упркос томе, у судској пракси су присутни случајеви где су судови мером безбедности одузимања предмета одузимали животиње које су биле злостављане.

Четврта хипотеза гласи: „Кривично дело убијање и злостављање животиња и прекршаји из Закона о добробити животиња имају велику „тамну бројку“.“ Кандидаткиња наводи да о броју стварно извршених казних дела против животиња званични подаци не постоје, али се информације о томе стичу кроз рад удружења и организација за заштиту животиња, путем медија и друштвених мрежа на којима се овакви случајеви неретко објављују, али и сопственим истраживањем и опажањем будући да су казнена дела против животиња лако уочљива у пракси. Истиче да је само организацији за поштовање и бригу о животињама - ОРКА у периоду од 2006. до 2018. године пријављено 6.500 случајева злостављања и убијања животиња које је стручно обрадила и анализирао. ОРКА је утврдила да је најчешће присутно физичко злостављање животиња (52%), затим занемаривање (32%), психичко злостављање (13%) и на крају хордашење (2%) и сексуално злостављање животиња (1%). Организација ОРКА је само једна од организација и удружења које се баве заштитом животиња, што значи да је одређен број случајева пријављен и другим организацијама и удружењима, док одређен број случајева никоме није пријављен. О броју убијених животиња говоре и извештаји о броју паса који су изгубили живот у државним азилима. Као пример кандидаткиња наводи азил „Наш дом“ из Пожеге, где је у периоду 01.01.2020. - 26.07.2022. године убијено 2778 паса, док је само 36 паса стерилисано,

вакцинисано и чиповано, на шта ЗДЖ обавезује. Указује да како би се оправдало убијање паса у наведеном азилу, злоупотребљаване су правне норме које дозвољавају да се пас у азилу лиши живота ако је неизлечиво болестан или агресиван. Истиче да је слично стање присутно и у другим азилима у земљи и да је још један показатељ о броју стварно извршених казних дела против животиња велики број напуштених паса, будући да је напуштање и одбацивање животиње чији опстанак зависи непосредно од човека предвиђено као прекршај.

Пета хипотеза гласи: „Већина грађана не зна коме треба да пријави извршење кривичног дела убијање и злостављање животиња и прекршаја из Закона о добробити животиња.“ Кандидаткиња наводи да се кривично дело убијање и злостављање животиња гони по службеној дужности, што значи да су грађани дужни, када имају сазнање да је ово дело учињено, да поднесу кривичну пријаву јавном тужилаштву. Такође дело могу пријавити полицији која је дужна да проследи пријаву надлежном јавном тужиоцу и да предузме потребне радње у циљу откривања учиниоца и прикупљања и обезбеђења доказа. Указује да су са друге стране, ветеринарски инспектори надлежни да врше контролу примене Закона о добробити животиња и да подносе захтев за покретање прекршајног поступка, али је такође и полиција овлашћења за подношење прекршајне пријаве. Истиче да се биће кривичног дела убијање и злостављање животиња преплиће са бићем појединих прекршаја из Закона о добробити животиња и да се у пракси дешава да полиција и Управа за ветерину пребацују надлежност једна на другу. Кандидаткиња наводи да правно неуки грађани углавном не знају коме треба да пријаве казнена дела против животиња. Неки грађани мисле да дело треба пријавити удружењима или организацијама за заштиту животиња, док други знају да би надлежним органима требало пријавити дело, али не знају ко је у конкретном случају надлежан орган. Закључује да неадекватно поступање надлежних органа, не покретање поступака и пребацивање надлежности додатно деморалише грађане да пријаве дело.

Шеста хипотеза гласи: „Полиција се у пракси не бави расветљавањем кривичног дела убијање и злостављање животиња када је кривична пријава поднета против непознатог учиниоца.“ Кандидаткиња наводи да је полиција орган чији је задатак да открива, расветљава кривична дела и прикупља доказе, као и да се бави прекршајима. Без обзира да

ли се ради о пријави против непознатог лица или постоји осумњичени, потребно је ради прикупљања и обезбеђења доказа предузети одређене хитне радње. Кандидаткиња указује да је потребно, ако је животиња повређена, да ветеринар изврши клинички преглед и сачини извештај о стању животиње, ако постоји сумња да је животиња убијена потребно је послати леш животиње на обдукцију, а ако постоји сумња да је отрована, потребно је извршити и токсиколошке анализе. Поред тога, потребно је да полиција предузме и све друге уобичајене доказне и оперативне радње, попут увиђаја, прегледа лица места, прикупљања обавештења од грађана и других радњи. Кандидаткиња истиче да у пракси полиција ретко предузима наведене радње, било зато што приоритет даје другим случајевима, било зато што није обучена како да поступа у случајевима где су животиње убијене и злостављане.

Седма хипотеза гласи: „Јавни тужиоци код кривичног дела убијање и злостављање животиња чешће поступају по начелу опортунитета кривичног гоњења него по начелу легалитета кривичног гоњења.“ Кандидаткиња наводи да је основна дужност јавног тужиоца гоњење учинилаца кривичних дела. Према члану 6 ЗКП јавни тужилац је дужан да предузме кривично гоњење када постоје основи сумње да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности. Према слову закона, јавни тужилац може изузетно одлучити да одложи или не предузме кривично гоњење, под условима прописаним Закоником о кривичном поступку. Јавни тужиоци, ако се ради о кривичном делу за које је прописана санкција преко пет година затвора немају право избора да одложе кривично гоњење. Са друге стране, ако се ради о кривичном делу за које је прописана казна затвора до пет година или новчана казна, јавни тужиоци могу изузетно поступити по начелу опортунитета и одложити кривично гоњење. Кандидаткиња указује да код кривичног дела убијање и злостављање животиња јавни тужиоци чешће одбацују кривичну пријаву примењујући институт одлагања кривичног гоњења, него што подносе оптужни предлог. Кандидаткиња истиче да код неких других кривичних дела на која се такође може применити опортунитет кривичног гоњења, јавни тужиоци два до три пута више подносе оптужни предлог него што примењују институт одлагања кривичног гоњења.

Осма хипотеза гласи: „Судови учиниоцима кривичног дела убијање и злостављање животиња чешће изричу мере упозорења него казне, што говори да је „казнена политика“

судова према учиниоцима кривичног дела убијање и злостављање животиња блага.“ Кандидаткиња је испитала хипотезу коришћењем документационе анализе и статистичког метода и утврђивањем у колико је случајева суд учиниоцима кривичног дела убијање и злостављање животиња изрекао меру упозорења, а у колико случајева је изрекао казну. Такође, у циљу доношења закључка да ли је казнена политика судова блага, утврђено је какав је однос изрицања новчане казне и казне затвора, тј. која се казна чешће изриче и да ли се новчана казна изриче у нижим или вишим износима, а затвор ближе прописаном минимуму или максимуму. Добијени подаци су упоређени и са таквим подацима за друга кривична дела.

Спроведеним истраживањем постављене хипотезе су потврђене, а сви ставови кандидаткиње у односу на потврду хипотеза су ваљано и комплетно објашњени, те детаљно образложени.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација Наталије Живковић под насловом „Казнена дела против животиња као предмет кривичног и прекршајног поступка“ има увод, четири дела која су структурисана на одговарајући начин и прилагођена логичном развоју теме истраживања и закључак.

У уводу су представљени предмет рада и циљ истраживања, коришћене научно-истраживачке методе и постављене радне хипотезе.

Први део дисертације посвећен је односу човека према животињама и правном статусу животиња. Однос човека према животињама представљен је како изгледа у данашње време и кроз историју, тј. како је изгледао у старом веку, средњем веку, новом веку до просветитељства и од просветитељства до савременог доба, а посебна пажња је посвећена феномену суђења животињама у прошлости. Анализиран је правни статус животиња у англосаксонским државама, евро-континенталним државама и у међународним документима. Затим је анализиран правни статус животиња из теоријског угла. То је обухватило приказ разних теорија и приступа о заштити животиња, као и разматрање питања статуса покретне ствари, правног субјективитета и права животиња.

Други део дисертације тиче се положаја животиња у казненом праву Републике Србије. Обухватио је теоријски осврт на положај животиња у казненом праву и стање у пракси и законску регулативу. Најпре су обрађена питања правног статуса животиња у Републици Србији, па санкционисања учинилаца казnenих дела против животиња и потом напуштених животиња као честог објекта радње извршења. Затим су анализирани кривично дело убијање и злостављање животиња, Закон о добробити животиња, однос кривичног дела убијање и злостављање животиња и прекршаја из Закона о добробити животиња и на крају управноправни аспекти Закона о добробити животиња.

Трећи део дисертације односи се на правну реакцију на убијање и злостављање животиња и обухвата специфичности кривичног поступка за кривично дело убијање и злостављање животиња. У оквиру тога, обрађено је питање поступања и овлашћења различитих субјеката у откривању и доказивању кривичног дела убијање и злостављање животиња и то: грађана, удружења за заштиту животиња, ветеринара, ветеринарске инспекције, оштећеног, окривљеног, полиције, јавног тужиоца, суда и медија. Приказана су и упоредноправна решења у погледу специјализације надлежних органа у Швајцарској, Аустрији и Сједињеним Америчким Државама. У оквиру наслова специфичности кривичног поступка за кривично дело убијање и злостављање животиња, пажња је посвећена и доказивању кривичног дела убијање и злостављање животиња, те су појединачно обрађене одређене доказне радње. Анализа кривичног поступка за наведено кривично дело обухватила је и анализу тока кривичног поступка, односно основне начине сазнања за кривично дело, претходни поступак, институте „преговарачке правде“ тј. одлагање кривичног гоњења и споразум о признању кривичног дела, затим подношење оптужног акта, главни претрес, поступак по жалби и рочиште за изрицање кривичне санкције. Посебно је обрађено и насиља над животињама од стране малолетника. На крају, након излагања специфичности кривичног поступка, у кратким цртама су изложене и специфичности прекршајног поступка за прекршаје из Закона о добробити животиња.

Четврти део дисертације представља истраживачки део дисертације, односно истраживање спроведено у пракси. Овај део рада обухвата уводне напомене које се односе на спроведено истраживање, резултате рада правосудних органа за кривично дело убијање и злостављање животиња, анализу пресуда за наведено кривично дело, резултате рада правосудних органа за прекршаје из Закона о добробити животиња и анкету о знању и ставу

грађана о кривичном делу убијање и злостављање животиња. У оквиру резултата рада правосудних органа за кривично дело убијање и злостављање животиња одвојено су приказани резултати рада правосудних органа у погледу пунолетних и малолетних учинилаца овог кривичног дела, као и укупни резултати. У оквиру пресуда за кривично дело убијање и злостављање животиња одвојено су приказане осуде за пунолетне учиниоце, осуде за малолетне учиниоце, ослобађајуће пресуде за пунолетна лица и анализа ових пресуда.

Закључак је обухватио изношење резултата у погледу доказаности постављених хипотеза и најважније закључке који произлазе из сваког дела дисертације.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација кандидата Наталије Живковић је оригиналан научни рад и користан допринос правној науци будући да представља значајно истраживање теме казних дела против животиња као предмета кривичног и прекршајног поступка. Значај докторске дисертације огледа се и у чињеници да предметна докторска дисертација истражује и продубљује тему која у домаћој литератури није у довољној мери истражена. Ова тема спада у новије теме у нашој науци будући да је кривично дело убијање и злостављање животиња из члана 269 КЗ уведено у наш правни систем 2006. године, а да је Закон о добробити животиња донет три године касније. Непобитан значај теме произлази из чињенице да су животиње нераскидиви део природе и човековог свакодневног живота и захваљујући томе, имају одређени значај и улогу како у друштву, тако и у праву. Рад представља резултат обједињавања ставова у правној науци и резултат истраживања спроведеног у пракси и даје одређене смернице за решавање дилема које се јављају у теорији и пракси.

Из постављених хипотеза које су потврђене применом поменутих метода, проистичу следећи конкретни резултати:

1. Утврђено је да су поступци за кривично дело убијање и злостављање животиња вођени само у погледу малог броја врста животиња, пре свега оних чије убијање

и злостављање изазива сажаљење грађана, што фактички значи да заштиту немају све врсте животиња, већ оне због чијег убијања и злостављања надлежни органи покрећу поступак.

2. Биће кривичног дела убијање и злостављање животиња се преплиће са бићима појединих прекршаја из Закона о добробити животиња, што значи да нормативно није разграничено које радње извршења представљају кривично дело убијање и злостављање животиња у односу на поједине прекршаје из Закона о добробити животиња.
3. У судској пракси су присутни случајеви да судови мером безбедности одузимања предмета одузимају животињу над којом је извршено кривично дело убијање и злостављање животиња, иако стриктно тумачећи, законске одредбе не пружају такву могућност.
4. Број пријављених случајева убијања и злостављања животиња удружењима и организацијама за заштиту животиња, број убијених животиња у азилима и број напуштених животиња на улицама, далеко превазилази број осуда за кривично дело убијање и злостављање животиња и за прекршаје из ЗДЖ, односно постоји велика "тамна бројка" казних дела извршених на уштрб животиња.
5. Преко половине грађана није знало одговор на питање коме треба да пријави извршење кривичног дела убијање и злостављање животиња и прекршаја из ЗДЖ, што потврђује хипотезу да већина грађана не зна коме треба да пријави кривична дела и прекршаје извршене над животињама.
6. Према статистичким подацима, ниједан од преко 1200 случајева где је кривична пријава због кривичног дела убијање и злостављање животиња поднета против непознатог учиниоца није расветљен, што потврђује хипотезу да се полиција у пракси не бави расветљавањем кривичног дела убијање и злостављање животиња када је кривична пријава поднета против НН лица.
7. Анализом статистичких података је потврђена и хипотеза да јавни тужиоци код кривичног дела убијање и злостављање животиња чешће поступају по начелу опортунитета кривичног гоњења него по начелу легалитета кривичног гоњења.

8. Судови су у око две трећине случајева изrekli меру упозорења, три пута више су изrekli новчану казну од казне затвора, новчану казну су изрицали у претежно нижим износима, а казну затвора ближе прописаном минимуму, што значи да судови спроводе благу „казнену политику“ према учиниоцима кривичног дела убијање и злостављање животиња.

На основу свега претходно изложеног, Комисија је мишљења да докторска дисертација Наталије Живковић под насловом „Казнена дела против животиња као предмет кривичног и прекршајног поступка“ представља квалитетно и одговорно спроведено истраживање које има научни и практични значај.

6. Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације под насловом „Казнена дела против животиња као предмет кривичног и прекршајног поступка“ кандидата Наталије Живковић, Комисија налази да је дисертација урађена у складу са одобреном пријавом, да је одликује добар методолошки приступ и добро промишљен концепт рада, уз складно коришћење релевантне научне литературе.

Дисертација је у свим својим деловима и саопштеним резултатима урађена у потпуности у складу са позитивним прописима и праксом која је присутна на Правном факултету Универзитета у Београду.

Дисертација је у свим својим деловима и саопштеним резултатима оригинално научно дело, плод самосталног истраживачког поступка и промишљања.

На основу закључка да је дисертација кандидаткиње Наталије Живоковић под називом "Казнена дела против животиња као предмет кривичног и прекршајног поступка" оригинално научно дело, које је резултат самосталног истраживања и на њему засноване анализе и промишљања кандидата, те свега у претходном тексту већ подробно наведеног, Комисија има задовољство да

п р е д л о ж и

Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да прихвати овај рад као подобан за јавну одбрану, као и да одреди комисију пред којом ће Наталија Живковић бранити предметну докторску дисертацију, у чијем би саставу били потписници овог реферата.

У Београду, 07. маја 2024. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Милан Шкулић
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Ивана Марковић
доцент Правног факултета
Универзитета у Београду

др Ана Батрићевић
виши научни сарадник
Института за криминолошка и социолошка истраживања